

ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА МЕТОДІВ ОЦІНЮВАННЯ РОЗВИТКУ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ

© Нєнно І.М., 2008

Розглянуто питання оцінки розвитку страховика, методології та методик оцінювання. Отримані результати щодо оцінки аналізуються на прикладі страхової компанії «ОРАНТА». Пропонується новий підхід до оцінювання розвитку страховика з урахуванням ризиків його діяльності.

The article is deducted to the issues of the development evaluation of the insurer, to the analysis of the methods and methodologies of this evaluation. The received results of the evaluation are compared on the example of the insurer “ORANTA”. The new approach to the development evaluation with the risk monitoring is suggested.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими та практичними завданнями. В умовах трансформації вітчизняної економіки українським компаніям доводиться витримувати серйозну конкуренцію на ринку. Завоювання довгострокових конкурентних переваг і формування стратегічного потенціалу страхової компанії повинне бути

засновано на реальній оцінці її становища. У зв'язку з цим виникає гостра проблема оцінки рівня її розвитку.

Розвиток страхових компаній є складним багаторівневим процесом. Стратегічне планування цього розвитку повинне спиратися на дані аналізу. Це зумовлює доцільність використання таких методів аналізу, які могли б забезпечити найбільший ступінь достовірності, надати інформацію, що дасть змогу зробити певні висновки, виконати прогнозування та розробити план дій щодо забезпечення розвитку страхової компанії.

Аналіз останніх досліджень та публікацій, в яких започатковано розв'язання цієї проблеми. Дослідження фінансового стану та розвитку страхової компанії – взаємопов'язаний послідовний процес. Для того, щоб оцінити динаміку розвитку окремої страхової компанії, необхідно вибрати такий метод аналізу, який би давав змогу зробити адекватні висновки та прогнози. Сьогодні серед учених та практиків вже склалася певна методологія послідовності аналізу та розвитку страхового ринку [1, 2, 3, 4, 5].

Цілі статті. Мета статті полягає в розробці нового підходу до оцінювання розвитку компаній страхового сектора для ефективного фінансового управління розвитком страховика.

Мета дослідження зумовила перелік задач, які необхідно розв'язати для її досягнення. До них належать:

- аналіз методологічних засад оцінювання розвитку страховиків;
- порівняння результатів оцінювання показників розвитку;
- формування методу оцінювання розвитку страхової компанії з урахуванням особливостей її функціонування.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Проаналізуємо фінансовий стан страховика СК «ОРАНТА» за різноманітними методиками та порівняємо їхні результати.

Аналіз за методикою, що пропонується О.В. Мурашко [6] (див. табл.1) показав, що компанія має позитивну динаміку розвитку.

За цією методикою оцінювалося співвідношення розміру власних коштів й страхових резервів, статутного капіталу і мінімального розміру статутного капіталу, рівень загальної дохідності (рентабельність), рівень дохідності інвестиційних вкладень (розміщення страхових резервів), рівень перестраховування. Оцінюючи розмір власних коштів, будемо аналізувати рівень перевищення статутного капіталу щодо визначеного законодавчо та співвідношення статутного капіталу та розміру вільних ресурсів.

Таблиця 1

Показники оцінювання розвитку СК «ОРАНТА» за методикою О.В. Мурашка

№	Показники	2005 р.	2006 р.	2007 р.	Темп росту, 2005–2006 рр.	Темп росту, 2006–2007 рр.
1	Співвідношення страхових резервів та власного капіталу	0,65	0,85	0,99	130,24	115,54
2	Співвідношення статутного капіталу та мінімального розміру статутного капіталу	6,87	6,87	6,87	100,00	100,00
3	Рівень загальної дохідності, %	1,91	2,39	0,57	125,18	23,85
4	Коефіцієнт доходу від інвестицій	1,46	1,83	2,26	124,98	123,85
5	Рівень перестраховування, %	8,08	6,60	8,14	81,68	123,33

Як видно з даних табл. 1, у страхової компанії власний капітал перевищує розміри страхових резервів. Причому це перевищення коливається. У СК «ОРАНТА» спостерігається стійка тенденція до збільшення розмірів страхових резервів. Ця компанія збільшила співвідношення страхових резервів та власного капіталу з 0,65 у 2005 р. до 0,99 у 2007 р.

В Україні є низка видань, які публікують рейтинги страховиків: системи рейтингу, які здійснює Український науково-дослідницький інститут права та економічних досліджень, видавець «Страхової справи» та «Insurance TOP», а також рейтинг, який виконують відповідно до проекту ТОП 100, є найповнішими.

Рейтинг «Insurance TOP» містить повнішу підбірку щоквартальних показників діяльності ризикових страхових компаній України (страхування інше, ніж страхування життя) за період з 2002 р. з основними показниками і за видами страхування (див. табл. 2).

Таблиця 2

Фінансові показники страхових компаній за даними рейтингу «Insurance TOP»

Назва компанії	Рейтинг за позицією		Співвідношення страхових резервів та власного капіталу			Перевищення мінімального розміру статутного капіталу, 2007 р.
	Власний капітал, 2007 р.	Страхові резерви, 2007 р.	2005 р.	2006 р.	2007 р.	
СК «ОРАНТА»	7	3	0,65	0,85	0,99	6,87

Дані табл. 2. свідчать, що у страховій компанії СК«ОРАНТА» високий рейтинг за позицією «власний капітал», ця компанія веде політику розширення страхового поля та розвитку страхової діяльності. Так, якщо за рівнем сформованих страхових резервів у 2005 р. компанія займала у рейтингу 5-те місце, то у 2007 р. – 3-тє місце; співвідношення страхових резервів та власного капіталу постійно зростає з 0,65 у 2005 р. до 0,99 у 2007 р.; співвідношення сплаченого статутного фонду та вільних резервів у 2007 р. становить 0,19, а частка власного капіталу у валюті балансу за той самий період становить 42,7 %.

Для поглибленішого з'ясування рівня фінансового потенціалу розвитку необхідний аналіз рівня загальної дохідності та рівня дохідності інвестиційної.

У СК «ОРАНТА» спостерігається цікава ситуація. Так, дохідність СК «ОРАНТА» падає від 2,4 % у 2006 р. до 0,6 % у 2007 р.; водночас інвестиційна дохідність підвищується. (див. рис.1, 2)

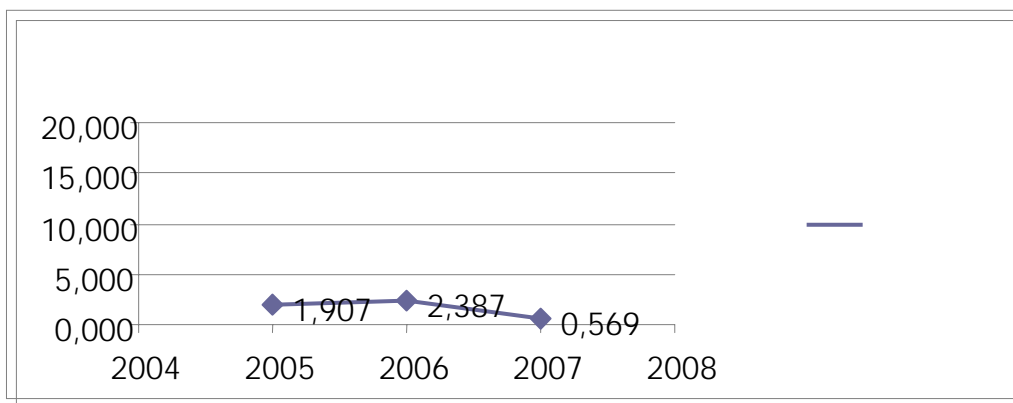

Рис. 1. Рівень загальної дохідності СК «ОРАНТА», %

Ми можемо констатувати, що в компанії ведеться не тільки політика розвитку (розширення страхового поля), але й політика управління інвестиційними ресурсами, що відповідає тенденціям світової страхової практики. Внаслідок цього ці компанії мають більше шансів на виживання у конкурентному середовищі, але важливо, щоб це не завдавало шкоди страховій дохідності зокрема.

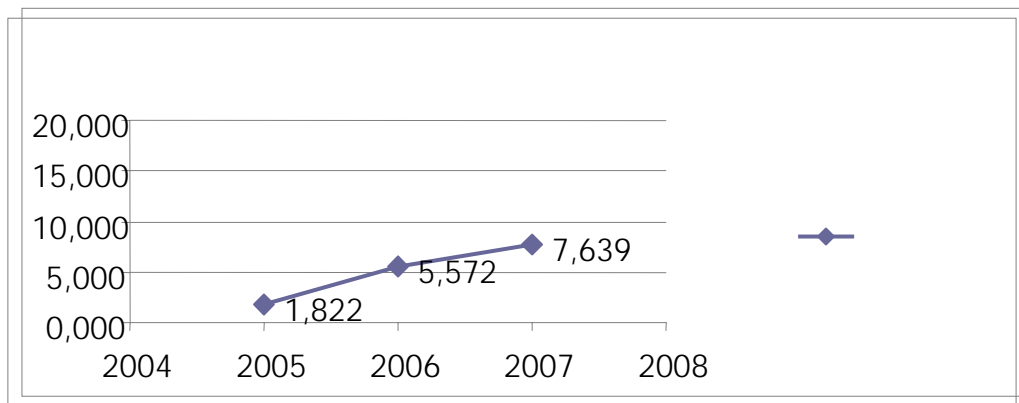

Рис. 2 Рівень інвестиційної дохідності СК «Оранта», %

До певної міри про фінансову стійкість та надійність свідчить рівень перестраховування. За даними табл. 3 можна відзначити, що рівень перестраховування у СК «ОРАНТА» становить близько 8 %, такий показник є невисоким. Загальноприйнято, що високий рівень перестраховування – це високий ступінь надійності, платоспроможності. Але не враховується, що передані у перестраховування премії – це втрачений інвестиційний ресурс, майбутній дохід та фінансовий потенціал для розвитку.

Таблиця 3

Динаміка рівня перестраховування за 2005–2007 рр., %

Назви показників	2005 р.	2006 р.	2007 р.
Рівень перестраховування, %	8,08	6,60	8,14
Результати тестів раннього запобігання	2,45	2,63	2,27

За всіма наведеними складовими фінансової стійкості (співвідношенням власного капіталу та страхових резервів, рівнем дохідності, рівнем перестраховування, фактичним запасом платоспроможності), за методикою О.В. Мурашка компанія може вважатися такою, що характеризується добрим станом. Проте поглиблений аналіз довів, що у компанії існують глибші проблеми подальшого функціонування, а саме підвищення загальної дохідності та дохідності страхової діяльності. Крім того, наведена методика не дає змоги оцінити фінансовий потенціал окремої компанії, а оцінювання наведених показників можливе тільки за допомогою певного групування страхових компаній та їхнього порівняння усередині групи.

Певний інтерес для дослідження становить застосування тестів раннього запобігання, що використовується Держфінпослуг України для оцінювання фінансового стану страховика та використання його показника фінансової стійкості.

Дані, отримані за результатами розрахунків за тестами раннього запобігання, свідчать, що СК «ОРАНТА» має задовільний рівень фінансової стійкості, в неї відсутні серйозні проблеми, а фінансові показники – на середньому рівні.

Для з'ясування рівня ефективності діяльності страховика пропонується використати підхід М.М. Александрової [7], порівнюючи із коефіцієнтом фінансового потенціалу за методикою, яку пропонує Н.Н. Нікуліна [8]. Дані зведено у табл. 4.

Фактичний запас платоспроможності перевищує нормативне значення, тобто можна вважати, що компанія є фінансово стійкою. За показником фінансової стійкості страхова компанія не може вважатися фінансово стійкою, йде зниження показника. Також у страховій компанії спостерігається поступове зменшення прибутку на 2 % у 2006 р. порівняно з 2007 р.

Прибуток від інвестиційної діяльності перевищує прибуток від страхової діяльності: по страховій компанії СК «ОРАНТА» – на 73 %. Зрозуміло, завдяки цьому компанія має більше

перспектив розвитку, її доходи диверсифіковані, вона є активним учасником фінансового ринку, її діяльність з управління фінансовими ресурсами більшою мірою відповідає європейським стандартам.

Таблиця 4

Оцінка розвитку СК «ОРАНТА» за методиками М.М. Александрової та Н.Н. Нікуліної

№ з/п	Показники	2005 р.	2006 р.	2007 р.	Темп росту, 2005–2006 рр.	Темп росту, 2006–2007 рр.
1	Фактичний запас платоспроможності	159808,3	161654,7	283216,8	101,16	175,20
2	Коефіцієнт доходу від інвестицій	21,25%	19,86%	10,82%	93,45	54,45
3	Показник фінансової стійкості	0,013	0,015	0,005	117,54	29,33
4	Рівень достатності покриття власними коштами	-58,92%	-66,09%	-58,87%	112,17	89,07
5	Коефіцієнт фінансового потенціалу	0,75	0,69	0,87	92,41	125,03
6	Фактичний запас платоспроможності	159808,3	161654,7	283216,8	101,16	175,20
7	Коефіцієнт фінансової стійкості	1,2364	1,2732	1,2954	102,98	101,74
8	Рівень достатності покриття власними коштами	-58,92%	-66,09%	-58,87%	112,17	89,07
9	Динаміка обсягів прибутку від страхової діяльності	16720,70	16665,80	5659,30	99,67	33,96
10	Співвідношення прибутку від страхової та інвестиційної діяльності	8,59	2,10	0,27	24,38	12,92

Проте ключовим питанням перспектив роботи компанії на ринку стає фінансове управління її розвитком. Фінансове управління потребує показника, який би брав до уваги фінансову, страхову та інвестиційну діяльність компанії, і водночас розглядав її у динаміці. Г.В. Піратовський пропонує формування таких напрямів оцінювання страховика, як фінансовий, інвестиційний та страховий [9]. Пропонується розрахунок такого показника за СК «ОРАНТА» у табл. 5.

Таблиця 5

Оцінювання розвитку СК «ОРАНТА»

№	Показники	2006 р.	2007 р.
1	Показник розвитку страхової діяльності	342,76	44,13
2	Показник розвитку інвестиційної діяльності	669,10	683,96
3	Показник розвитку фінансової діяльності	137,23	-60,44
4	Сукупний показник розвитку	1149,09	667,65

Чим більший сукупний показник, тим кращий розвиток суб'єкта страхового підприємства, тим більший потенціал його розвитку.

Додатковим елементом при аналізі фінансової стійкості страхової компанії є виявлення точки фінансової рівноваги, запропонованої О.В. Грачовим [10], що дає підстави робити висновки щодо джерел для покриття зобов'язань страховика для сьогодення та майбутнього.

Отже, умовою чистого кредитування є превалювання власних фінансових активів (В Ф А) у обсязі власного капіталу (В К), що свідчить про стійке фінансове становище підприємства. Власні фінансові активи ВФА можна зі впевненістю інвестувати в основні кошти, будівництво, цінні папери, банківські депозити тощо, при цьому усі нефінансові активи (Н Ф А) є власними, а весь залучений капітал (З К) представлений у фінансових активах (Ф А):

$$В К = В Ф А + Н Ф А \quad (2)$$

$$\Phi A = B \Phi A + 3 K \quad (3)$$

Рівновага, своєю чергою, означає, що усі нефінансові активи (НФА) є власними, а фінансові активи ΦA – залученими:

$$B K = H \Phi A \quad (4)$$

$$\Phi A = 3 K \quad (5)$$

Отже, розрахунок індикатора фінансової стійкості на основі формули фінансового капіталу дає змогу спочатку виявити точку фінансової рівноваги, а потім, за знаком індикатора, робити висновки щодо стійкості чи нестійкості компанії. Кількісне значення цього параметра визначає запас стійкості чи нестачу власних коштів (див. табл. 6, рис. 3).

Таблиця 6

Координати точки фінансової рівноваги СК «ОРАНТА»

Назва компанії	Фінансовий капітал, тис. грн..					
	2005 р.		2006 р.		2007 р.	
	БК-НФА	ФА-ЗК	БК-НФА	ФА-ЗК	БК-НФА	ФА-ЗК
ОРАНТА	-44228,4	-24522,0	-48373,3	-14976,2	-158610,2	-76712,9

Упродовж трьох років у страховій компанії «ОРАНТА» відмінність як між власним капіталом та нефінансовими активами, так й між фінансовими активами та залученим капіталом була нижчою від нуля. Негативний фінансовий капітал свідчив про нестачу власних коштів та необхідність залучення коштів для фінансування стратегії розвитку страхової компанії.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Узагальнюючи результати, що були отримані за різними методиками оцінювання фінансового стану страхової компанії «ОРАНТА», можна зробити висновок, що жодна з методик не дає адекватної оцінки діяльності страхової організації, не враховує особливості страховика та потребує доопрацювання.

Рис. 3. Точка суперстійкості СК «Оранта», 2005 – 2007 рр., тис. грн.

У різних методах оцінювання розвитку страховиків використовуються різні групи коефіцієнтів. Використання тільки якогось одного методу не дає повного уявлення про рівень розвитку компанії. Тому необхідно використовувати комплексний підхід, в основі якого лежить інтегральне оцінювання зміни ключових показників розвитку у комплексі з експертною оцінкою ризиків.

Проаналізувавши методики оцінювання розвитку, вважаємо за доцільне додати важливу складову аналізу – облік оцінки ризиків страхової компанії, оскільки ризики і є чинником впливу на її перспективний розвиток та фінансовий стан.

Тобто перспективи подальших досліджень можуть бути виражені у формуванні методики оцінювання страховика, яка б обліковувала ризики його діяльності. Це можливо за допомогою так званої ризик-експозиції, а саме оцінювання вірогідності реалізації ризику, його величини і значущості цього ризику поєднанням статистичного та експертного підходу до оцінки. Пропонується за основу взяти класифікацію ризиків страховика згідно з європейським законодавством [11] за групами: технічні, нетехнічні та інвестиційні ризики страховика.

Методологія ризик-експозиції має такий вигляд: здійснюється оцінка ризиків страхової компанії, які розділені на три групи: технічні, інвестиційні і нетехнічні ризики. Банк експертів для оцінки набору показників страхових компаній повинен складатися з представників трьох груп – керівників вищого, середнього та операційного рівня. Може бути також утворена додаткова група з представників посередників страхового ринку – брокерів і агентів страховика.

Ризики оцінюються за їхньою значущістю, величиною і вірогідністю реалізації.

Отже, невід'ємним елементом фінансового управління розвитком страховика є оцінка поточного стану та прогнозування розвитку страховика з використанням ризик-експозиції. Для цієї мети здійснюється:

- 1) статистичне оцінювання інтегрального показника розвитку страховика;
- 2) експертне оцінювання вірогідності настання ризикових подій у аспектах технічних, нетехнічних та інвестиційних ризиків страховика;
- 3) прогнозування розміру збитку від настання ризикових подій (оптимістичне, песимістичне, реалістичне);
- 4) побудова моделі ризику, що відображає в аналітичній або алгоритмічній формі взаємозв'язок вказаних показників і враховує основні характеристики і параметри складових частин реалізації проекту і особливості роботи з ними під час виконання цього проекту;
- 5) оцінювання за допомогою моделі коливань інтегрального показника розвитку страхової компанії.

1. *Базилевич В.Д. Страховий ринок України. – К.: Знання, КОО, 1998.* 2. *Внукова Н.М., Прудкий А. Оценка эффективности страхового предпринимательства в Украине // Страховые услуги. – 2000. – № 7 – 8. – С. 30 – 32.* 3. *Піратовський Г.Л. Страховий бізнес: управління розвитком: Монографія. – К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2006. – 254 с.* 4. *Кургин Е.А. Страховой менеджмент: управление деятельностью страховой компании. – М.: Росконсульт, 2005. – 304с.* 5. *Куликов С.В. Финансовый анализ страховых организаций. – М.: ФЕНИКС, 2006. – 204с.* 6. *Страховання: Підручник / Керівник авт. кол. і наук. ред. С.С. Осадець. – К.: КНЕУ, 1998. – 528 с.* 7. *Александрова М.М. Страховання: Навч.-метод. посібник. – К.: ЦУЛ, 2002. – 208 с.* 8. *Никулина Н.Н., Березина С.В. Финансовый менеджмент страховой организации: учеб. пособие для студентов вузов, обучающихся по специальности «Финансы и кредит», «Бухгалтерский учет, анализ и аудит». – М.: ЮНИТИ – ДАНА, 2008. – 431 с.* 9. *Піратовський Г.Л. Страховий бізнес: управління розвитком: Монографія. – К.: Київ. нац. торг. – екон. ун-т, 2006. – 254 с.* 10. *Грачев А.В. Анализ и управление финансовой устойчивостью предприятия: Учебно-практическое пособие. – М.: Финпресс, 2002.* 11. *Кузнецова Н.П., Чернова Г.В. Европейское страховое законодательство: оценка платежеспособности страховых компаний по рисковому видам страхования. – СПб., 2000.*